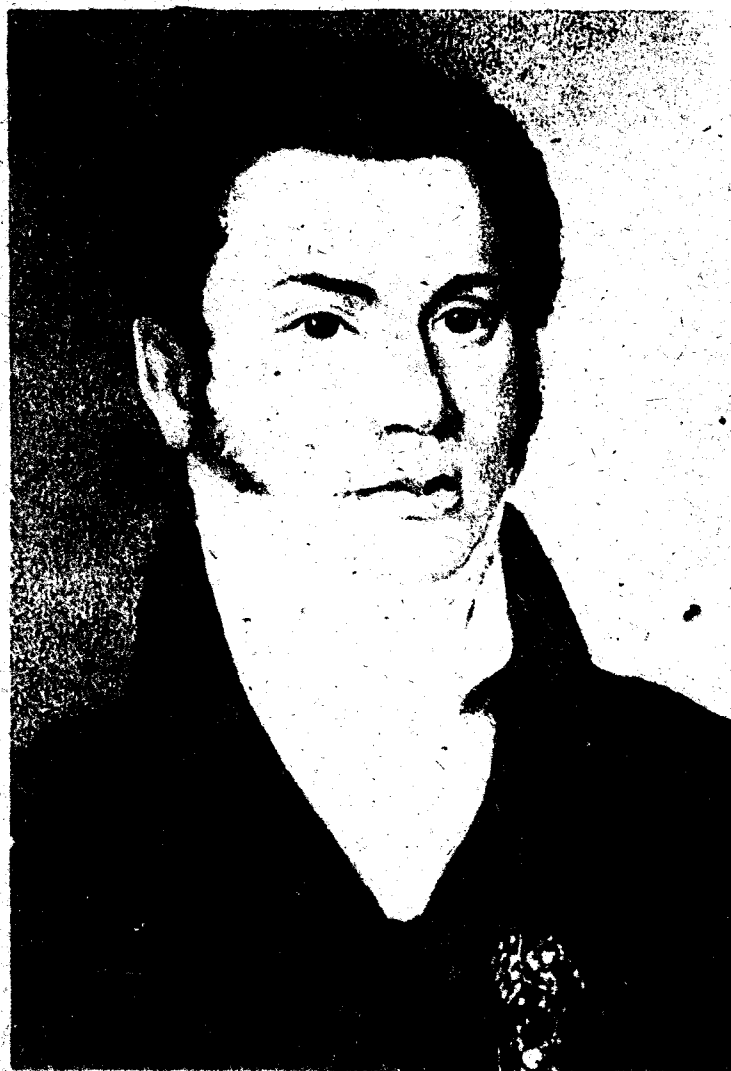

КУР'ЕР

РИВБАСУ

13

прийнятній для нього вишукано-манірній версифікації, що позбавлена справжнього поетичного сенсу.

Дружба з М. О. Кузміним (М. О. Лопатто — автор статті про нього в двадцять третьому томі «Нового енциклопедичного словника» Ф. А. Брокгауза та І. А. Єфрона й невідомої книги, що анонсувалася у рекламних оголошеннях «Омфалоса»), а також з О. Е. Мандельштамом, М. С. Гумільовим й іншими «допитливими віршувальниками» викликала своєрідне роздвоєння творчого обличчя М. О. Лопатто: поруч з пародіями і травестіями він із ентузіазмом пише ліричні вірші. Зібрані в книгу «Надмір» (Петроград, 1916), вони засвідчують вплив на автора поезики акмеїзму, котру він відхиляв як пересмішник.

Рецензуючи збірку, Г. В. Іванов надмірно різко осудив «поганий смак і сумнівну культурність» другого розділу «Амор профанус», а проте відзначив «знак живого обдарування», «якесь веселе здоров'я автора, його «зірку спостережливості, свіжі образи» («Аполлон», 1916, № 6—7). Несправедливі закиди поетові «в порожнечі й вульгарності» містить і відгук А. Тинякова («Речь», 1915, 28 груд.). З цього приводу М. О. Лопатто писав В. Я. Брюсову, що обсерватор за іронічністю стилю не завбачив серйозності змісту.

По закінченні університету в 1917 році М. О. Лопатто зостався при ньому молодшим викладачем. З початком громадянської війни він — чи то наприкінці травня, чи

на початку червня 1918 року — виїхав з Петрограда до Одеси, маючи на руках відрядження до Новоросійського університету на посаду викладача «з загального мовознавства». На півдні України він бере участь у видавничій діяльності «Омфалоса»; зрідка друкує вірші в журналі «Огоньки»; виступає на літературних вечорах; обмірковує «теорію поезії, беручи за основу критерії спадковості і зв'язок поколінь від Псалмів і Сафо до Пушкіна й Тютчева на противагу декадентству останніх ста літ».

1919 року в Одесі побачила світ друга його поетична книжка — «Круглий стіл». Як і попередня, вона опинилася на вістрі суперечливих відгуків. К. В. Мочульський, наприклад, в «Одесском листке» за 16 березня 1919 року вів мову про «велику перенасиченість і перевантаженість» фактури вірша М. О. Лопатто, яка зближує його з поезією бароко, про варіювання окремих прийомів М. С. Кузміна, зайву витонченість і навіть тендітність образної системи. Він підтримав лише «цікаву поему «Таємний гість», у якій є справжні художні досягнення», висловив сподівання на розвиток таланту поета.

На початку 1920 року М. О. Лопатто емігрував до Італії і зайнявся комерційною діяльністю, свідомо відгородившись від літературного життя як на батьківщині, так і за кордоном, і прикрі себе на духовну самотність із втратою культурної орієнтації. Під час другої світової війни Михайло Осипович брав

участь у антифашистському русі.

В еміграції він написав роман-трилогію «Бісів син. Росія: 1904 — 1928», у якому зробив спробу поєднати свій «трагічний досвід» з власною «старою теорією про художню прозу», наповнивши цю «свого роду поему «зла» загадками й таємницями «без психологічного розпатакування і зайвих слів». Світ побачила лише одна частина роману в авторському перекладі на італійську мову (під псевдонімом Ашина; Флоренція, 1977). Поетичні твори, в тому числі й багато які з опублікованих у ранніх збірках, склали книгу «Вірші», видану в Парижі 1959 року.

На останню відгукнувся Ю. Терапіано в одному з зарубіжних видань за 6 лютого 1960 року. Він відзначив акмеїстичну манеру М. О. Лопатто, вправне володіння ним версифікацією, різноманітність тем; головним для автора визнав його бажання «бачити «форми, барви й обсяги світу», прагнення «відітнути радість життя, а не його трагізм».

Наприкінці життя Михайла Осиповича, яке урвалося у Флоренції 26 січня 1981 року, ним зацікавився англійський славіст В. Еджертон. Вельми цікаве, насичене автобіографізмом листування письменника із вченим дало змогу відтворити життєвий і творчий шлях М. О. Лопатто в основних рисах, побачити його справжнє місце в поезії та літературознавстві.

АННА, ДОЧКА ЯРОСЛАВА МУДРОГО, КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ

(1024 або 1932—близько 1075)

ВИДАТНІ ЖІНКИ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ. ПОДАЧА ДРУГА. НАЧЕРКИ ІСТОРИЧНИХ ОПОВІДЕЙ.
АВТОР І УКЛАДАЧ ІСТОРИК АНІСЛАВ МАТРОС (м. Кривий Ріг)

СЛАВЕТНЕ життя княжни Анни Ярославни пов'язане з середньовічною історією Франції. В ті далекі часи цій країні доводилося нелегко. Король прагнув об'єднати французькі землі, зміцнити державність французів, а тому доводилося долати опір внутрішніх і зовнішніх суперників та ворогів. Володарі Франції шукали собі спільників в тяжкій боротьбі за незалежну національну державу. В середині XI століття до державних турбот тогочасного короля Франції Генріха I додалися й особисті: король втратив свою дружину. Генріх був уже немолодий, і тому з великими зу-

силлями підтримував свою владу в країні. Він сподівався на зміцнення престижу країни через династійний зв'язок з сильною державою. Французький історик Ф. де Мезере на основі свідочств хроністів писав в XVII столітті, що до Генріха «дійшла слава про красу принцеси, а саме Анни, дочки Георгія... (це друге ім'я Ярослава Мудрого, під яким він відомий на Заході Європи). Генріх I був зачарований розповідями про її красу». Шлюб з Анною Ярославівною міг сприяти зміцненню влади Генріха I завдяки встановленню надійних союзних зв'язків. Але князь Ярослав Мудрий не одразу дав згоду на шлюб сво-

єї дочки з королем Франції. Відомо, що візит довірених Генріха I в 1044 р. був безрезультатним. Історик Пашуто В. П. вважає правдивим повідомлення німецького хроніста Ламберта Ашафенбурзького про те, що Ярослав Мудрий намагався тоді заключити династійний союз з Німеччиною, запропонувавши руку Анни німецькому королю Генріху, але йому відмовили. Лише в 1048 році єпископу Готье вдалося переконати київського князя прийняти пропозицію короля Франції. По Анну приїхало пишне посольство з трьома єпископами. На цей раз київська княжна залишила рідний край.

Кур'єр Кривбасу 13'94

В квітні 1048 року по весняним вулицям Парижа проїхав багато прикрашений кортеж нареченої. Прибувши до Франції з багатим посагом, Анна була повінчана й коронована в Реймсі. 19 травня 1051 року відбулося весілля Анни Ярославівни і Генріха I, а в 1052 році народився син Пилип, який в семирічному віці був коронований в Реймсі. Перші роки життя в Парижі не були радісними для Анни. «В яку варварську країну ти мене відіслав; тут похмурі житла, церкви спотворені і моральний устрій жахливий», — ці рядки з листа Анни до батька в Київ цитуються французькими дослідниками. Окрім згаданого листа, мало існує точних свідчень з життя Анни в Парижі в 1051—1060 роках.

До цього часу відноситься лише лист папи римського Миколи II (1059 р.) до Анни, в якому говориться: «Слух про вашу милосердність дійшов до нас, і з великою радістю чуємо ми, що ви виконуєте в цій християнській державі свої королівські обов'язки». Відомо й те, що Анна брала участь в правлінні ще за життя чоловіка. На деяких актах чи наданнях наказів Генріх зазначав: «За згодою дружини моєї» або «В присутності королеви Анни».

Про авторитет Анни, який постійно зростав у французькому суспільстві, говорить той факт, що їй було надано право ставити свій підпис на документах. Її чіткі, ясно написані знайомим «установом» літери стояли поряд з хрестами неграмотних королівських чиновників та й самого короля Генріха I. Ця привілеія Анни була унікальним явищем для французького королівського двору XI століття. Анна знала латинь — офіційна мова того часу, на якій писало і говорило освічене суспільство Західної Європи. Але коронована киянка, яка жила далеко від батьківщини, пам'ятала кирилицю, часто підписувалась рідною мовою. Це була данина вірної дочки рідній землі, як і присутність в її власному гербі золотого тризуба, що став обов'язковим елементом державної символіки Київської Русі, починаючи з великого князя Володимира.

Історик А. Я. Лобанов-Ростовський відмітив ряд державних документів Франції, на яких ім'я Агнеси написано латинськими буквами. Ці акти відносяться до часів правління як Генріха I, так і Пилипа I. В дореволюційній російській істо-

ричній науці висловлювалася думка, рід з маленькою моделлю заснованою нею храма. Надпис на цоколі виголошував: «Анна Руська, королева Франції, заснувала цей собор у 1060 році».

Далі доля Анни схожа на долю героїні рицарського роману. Через два роки, після смерті Генріха I Анну викрали з Санліського замку — це був граф Рауль де Крепі де Валуа. В церкві замка Крепі їх обручив — не без погрозу Рауля — місцевий священник. Але граф був одружений, і жінка його Алінора звернулася зі скаргою на чоловіка до папи Олександра II. Папа оповістив, що шлюб Рауля і Анни недійсний, але королева зі своїм новим чоловіком цим нехтувала. Більше того, Анна Ярославівна була в дружніх стосунках з сином-королем і навіть супроводжувала його в поїздках по країні разом з новим чоловіком. На той час Анна ще активніше залучилася до справ політичного й державного управління. Серед документів, що висвітлюють її діяльність, немало грамот і дарчих монастирям, хартії, під якими ім'я її стоїть або поряд з ім'ям сина (Пилип і королева мати його), або самотійно (Анна, мати короля Пилипа).

Складений з високих державних міркувань династичний шлюб не був щасливим. Французькі середньовічні хроніки натякають на зв'язок Анни із знатним підлеглим Генріхом I Раулем III, тобто графом де Крепі і де Валуа, що був на чолі феодалної опозиції короля. Деякі історики думають, що нездатний заборонити жінці любити суперника, Генріх I апелював навіть до папи Миколи II. Намісник св. Петра звернувся з листом до Анни, вмовляючи її «берегти короля». Але розв'язка сімейної колізії відбулася природним трагічним шляхом: в 1060 році Генріх I помер. Син Пилип, проголошений королем, був ще неповнолітнім, і тому на Анну були покладені права опікуна. До теперішнього часу серед істориків існує думка, ніби королева-вдова стала регентом і правила державними справами замість неповнолітнього сина. Дійсно, наприкінці свого життя Генріх I побажав призначити регентом свою жінку, але вона відмовилася від правління країною, в якій була іноземкою. Ось чому після смерті Генріха Анна стала лише опікуном юного короля, тоді як регентом був чоловік сестри покійного монарха граф Балдуфін Фландрський. Як опікунша Анна підписувала разом з сином багато документів, щоправда, другорядних.

Після десятилітнього подружнього (доброго чи поганого) життя з Генріхом I Анна бажала обмежити спілкування із королівським оточенням, більше уваги приділити релігійним та власним справам. Вона оселилася в Санлісі, невеликому замку на північ від Парижа, який любила за «сприятливе повітря і прекрасне полювання», до якого вона ставилася з великою прихильністю. Недалеко від замка Анна заснувала костьол і жіночий монастир. В XVII столітті на перебудованому портику санліської церкви було споруджено скульптурне зображення руської княгині на повний

рід з маленькою моделлю заснованого нею храма. Надпис на цоколі виголошував: «Анна Руська, королева Франції, заснувала цей собор у 1060 році».

Далі доля Анни схожа на долю героїні рицарського роману. Через два роки, після смерті Генріха I Анну викрали з Санліського замку — це був граф Рауль де Крепі де Валуа. В церкві замка Крепі їх обручив — не без погрозу Рауля — місцевий священник. Але граф був одружений, і жінка його Алінора звернулася зі скаргою на чоловіка до папи Олександра II. Папа оповістив, що шлюб Рауля і Анни недійсний, але королева зі своїм новим чоловіком цим нехтувала. Більше того, Анна Ярославівна була в дружніх стосунках з сином-королем і навіть супроводжувала його в поїздках по країні разом з новим чоловіком. На той час Анна ще активніше залучилася до справ політичного й державного управління. Серед документів, що висвітлюють її діяльність, немало грамот і дарчих монастирям, хартії, під якими ім'я її стоїть або поряд з ім'ям сина (Пилип і королева мати його), або самотійно (Анна, мати короля Пилипа).

Після смерті графа де Валуа (1074 р.) Анна повернулася до двору сина. Дослідники вважають, що в цей час вона знову почала займатися державними справами. Остання грамота була підписана вже немолодою екс-королевою Анною в 1075 році.

Деякі дослідники історії Франції XI століття схильні вважати, що в кінці життя Анна Ярославівна повернулася до Київської Русі і, проживши на батьківщині декілька років, померла. «Анна повернулася на землю своїх предків», — вибито на підніжжі її статуї в Санлісі. Але літописи про це мовчать. Адже неможливо, щоб така подія, як повернення на батьківщину дочки Ярослава Мудрого, залишилася для киян непоміченою. Можливо, Анна їздила в Київ і повернулася назад до Франції. В XVII столітті один монах абатства Вільє знайшов могилу, як гадав «Королеви Анни». На молебному камені був нібито відтворений герб Анни: лілії і відкриті ворота фортеці. Багато російських і французьких дослідників поспішили зв'язати зображення на гербі з Київськими Золотими воротами. Але ще М. М. Карамзін сумнівався в правдивості знахідки.

Однак, прихильники цієї гіпотези суттєвими аргументами доводять, що Анна похована в церкві Вільєрського абатства, неподалік від французького міста Етамп. Достемен-

но відомо, що фрескове зображення Анни є у Софійському соборі в Києві, скульптурне — на порталі церкви св. Вінцента в Санлісі (Франція). Більш доведеною є гіпотеза про те, що київська княжна привезла до Франції свою бібліотеку. До нашого часу від неї збереглася лише частина однієї книги, відомої серед істориків і мовознавців,

як Реймське Євангеліє.

Як бачимо, життя Анни Ярославни за межами Київської Русі й вагоме для історії, й романтичне, й наповнене пригодами. Вона була гідною своєї рідної землі — Київської Русі, бо принесла з собою в Францію не тільки коштовний посаг з багатой країни, а й високу хрис-

тиянську мораль та вищу, ніж в Європі тих часів, культуру. А ще в листах папи Миколи II і Григорія VII є вихвалання її чеснот, доброго впливу на Генріха I — короля Франції.

ДУМКИ ПРОТИ НОЧІ

Ростислав ДОЦЕНКО
м. Київ

Стережимось надміру великих ідей! Бо вони можуть виправдати все, що служить їм на користь.

Громадська думка часом полягає у громадянській бездумності.

Чесність — це теж талант, і не менш рідкісний.

Герострати духу ще живі, бо на них немає фізичної страти: мусимо самі їх в собі здолати.

Коли було биття — а воно й досі в багатьох визначає свідомість.

Прогресивний партократ — небезпечніший востократ.

Сліпій вірі небезпечно в очі дивитись.

Інтернаціоналізм — це добре, але коли за ним не криється імпернаціоналізм.

Мало проклять минулих беріїв, то маємо ще й чорнобильських тридцять п'ять.

Як бути на підступах до істини, коли все життя ходив шляхами підступів?

Більшість голосів — це добре, але що, як та більшість безголоса?

Доки не збудемось імперських ілюзій, не збудемось людьми.

Істерично тримається за минуле — лише історично минуле.

Люди в цивільному: коли вони скинуть уніформи?

Коли волі нема — не біда: біда, коли силі волі нема.

Даруймо тим, що не туди нас завели, — але навіщо вони просять знову нас вести?

Найкращі ті однодумці, у кожного з яких своя думка.

Часом тобі простягають руку, щоб ти швидше простяг ноги.

Для пана найвартніший — комплекс меншевартості (у раба).

З владою можна робити що завгодно, — але тільки владоможним.

Експлуатація майбутнього — найгірше, що могло придумати ХХ сторіччя.

Над прірвою всі знаки оклику зіщулюються в знаки запитання.

Справжній ідеал — той, що живе і після здійснення.

За рівнем виробництва міфів ми вже вийшли на перше місце в світі. Тепер проблема — вийти на останнє.

Двічі на два чотири тільки на одинці з істиною.

Українська традиція: на крутих поворотах бути готовим тільки для годиться.

Чорнобиль народжується з мало-болю.

Мовчати можна і на весь голос.

Світле майбутнє при ближчому розгляді щоразу виявляється досить темним минулим.

Свято рідної мови тоді буде, коли нею освятиться кожен будень.

Що більш забутнє минуле, то менш здобутнє майбутнє.

Начальник часто тому й начальник, що він начхальник.

Важко продиратися від послуху до поступу.

Дволикість виправдана тільки в поцілунку.

Вижити народові легше, коли його ніхто не хоче вижити.

В державі парадних однодумців усі порядні — інакодумці.

Коли здійснюють утопії, утопістів найпершими й топлять.

Надія, кажуть, вмирає останньою. А (постчорнобильська) нація?

Фірменим злидням просто ціни нема коли їх можна купити за машини, квартири і дачі.

Покищо найбільше, чим таланить українству, — це стати гуляйпільством.

Усі ми люди зі страху, але чи ми вже люди, коли ми ще зі страху?

Мало доброго, коли політ'язень стає політруком, але навряд чи по-

кращає, коли політруків зробити політ'язнями.

Коли ідея засліплює, вона спроможна зліпити будь-якого виродека.

Платон мій друг, та їсти ж треба!

Незалежність — це повсякчасна залежність від свободи, бо ж поки дбаєш, поти й маєш.

Чи можна віч-на-віч з брехнею дивитися правді у вічі?

Черга — це передовий загін партії, ладний передавати все, що стоїть попереду, — хоч би й безчергове суспільство.

Ще й сподобніше; коли хата скраю: тільки чиясь візьме, зразу й привітаєш.

Знаючи, що береженого й бог береже, ми на всі боки правообережні й лівообережні — щоб не дай боже комусь не догодити.

Можна поділитися навпіл шматком хліба у спільній камері, можна і партію розпаювати на двох поза камерою, — але ж чи ці явища суголосні?

Слово — це теж чин, але ще більше — почин до дії.

На краю прірви, це так, — зате ж краєвид який!

Сексотів багато, а генсексот — один.

Паперова незалежність буває і тоді, коли цілком залежиш від паперу (імпортного).

Попіл імперій засліплює очі так само, як і блиск.

Стільки охлократів розвелось по людях, що демократам не лишилось й місця.

Справжня Україна тоді настане, коли серед українців буде більше серединців, ніж окраїнців.

Кого не обходить свобода, того не обминає рабство.

ФРАЗИ З БОРОВИЦІ

Олекса ЩИРИЦЯ

м. Київ

ПЕНСІОНЕР — це домробітник з ненормованим робочим днем без вихідних і відпусток.

ЗРАДА — це бізнесовість з

найвищими дивідендами, оплачується за найвищими розцінками. Навіть дурні та підлі на зраді збагачуються.

ПІДГОЛОСОК — це друг за принципом: чим дурніший, тим вірніший.

